

Згурська Наталія

<https://orcid.org/0000-0001-5273-4178>

Кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри інструментального виконавства,  
оркестрового диригування та педагогіки мистецтва,  
УДУ імені Михайла Драгоманова  
(Київ, Україна), E-mail: n.m.zhurska@udu.edu.ua

## МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається проблема формування інтегративного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва з позиції технологічного забезпечення, добору необхідних методів. Їх специфіка полягає у цілісній систематизації відповідно структурної організації самого інтегративного мислення, об'єднанні у комплексне утворення.

**Мета роботи:** визначити методи формування інтегративного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва, виявити найбільш ефективні з них, здійснити систематизацію та класифікацію відповідно структурної організації та особливостей інструментального виконавства.

**Методологія дослідження.** Розуміння інтегративного мислення базується на понятті інтеграції, а також на філософських положеннях про цілісність усіх явищ і процесів.

**Наукова новизна** роботи полягає у тому, що вперше розроблено методи формування інтегративного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва, здійснено їх класифікацію та комплексне поєднання.

На думку автора, доцільним є об'єднання вивчаємих методів за такими блоками: перший – методи розвитку інтегративного «Я»; другий – методи цілісної педагогічної спрямованості; третій – методи глобально-евристичні; четвертий – методи посилення творчих елементів музично-виконавської діяльності; п'ятий – методи комплексно-рефлексивного аналізу. Утворюючи комплексну цілість, кожен із презентованих блоків методів має свою специфіку і слугує ефективності формування інтегративного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва. Унікальність даного комплексу полягає у використанні креативних специфічних методів, орієнтації на гармонійність та взаємопоєднання. До найбільш ефективних методів формування інтегративного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва відносяться: метод SOARA; метод інверсії; метод емпатії; метод Scatter; метод Уолта Діснея; метод «6 капелюхів»; метод аналогії; метод вільних асоціацій; метод усвідомлення власної значущості; метод спеціальних творчих завдань, метод презентації, метод активного музикування, план виконавського самовдосконалення. Означені методи спрямовані на посилення особистісної позиції, розвиток цілісності мисленневих операцій, активізацію пошукової діяльності.

**Висновки.** Автор доводить, що у своїй взаємодії визначені методи формування інтегративного мислення утворюють специфічний комплекс і відповідають основним структурним компонентам досліджуваного феномену. Це забезпечує успішність досягнення поставленої мети на рівні здійснення цілісності мисленневих операцій, інтеграції знань і умінь, розвитку особистісної креативності.

**Ключові слова:** інтегративне мислення, формування інтегративного мислення, майбутні учителі музичного мистецтва, методи формування інтегративного мислення, інструментальне виконавство.

**Постановка проблеми.** Розвиток вищої освіти неможливо уявити без вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, здатних до цілісного світосприйняття, реалізації творчого потенціалу. Тому розробка нових інноваційних методичних систем навчання займає важливе місце у сучасному освітньому просторі. Орієнтація на інтегративні процеси стає найбільш актуальною у сьогоденні, адже сприяє комплексному самовираженню особистості, а

також цілісному розвитку її професійних, креативних якостей. Продуктивність такої діяльності напряму залежить від сформованості інтегративного мислення, яке поєднує інтелектуальне й емоційне начало, сприяє гармонійному формуванню особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Для активізації розвитку досліджуваного феномена, особливого значення набуває розробка спеціальних методів, що забезпечують конкретний шлях досягнення освітньої мети, зокрема у межах інструментального виконавства.

**Мета статті** – визначити методи формування інтегративного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва, здійснити їх систематизацію та класифікацію відповідно структурної організації, виявити характерні особливості.

**Методологія дослідження** Розуміння інтегративного мислення базується на понятті інтеграції, що трактується як об'єднання в одне ціле будь-яких окремих частин, а також як поєднання та координація дій різних частин цілісної системи та взаємозближення окремих структур. Важливим методологічним моментом стають й філософські положення про цілісність усіх явищ й процесів, а також взаємообумовленість навчальних елементів, інтеграція спеціальних дисциплін мистецького спрямування. Розгляд методів формування інтегративного мислення ґрунтується також на дидактичних основах про сумісну діяльність педагога та учнів, спрямованих на досягнення освітньої мети.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Загальне поняття про методи стає відправним орієнтиром для нашого дослідження. Відповідно останніх наукових розробок методи навчання є певним способом цілеспрямованої реалізації досягнення мети (В. Нагаєв). Як зазначають сучасні дидакти, методи можуть бути поділені на словесні, наочні, практичні. Залежно від характеру навчання, розумінні того, що знання й навички не існують в ізоляції, а поєднані між собою, все більш актуальним стає виокремлення інтегрованих методів. Останні можна назвати мегаметодами, що є найбільш ефективними й досконалими. На думку Ю. Ірхіної, до інтегрованих можна віднести методи: різнобічного розуміння та засвоєння знань; проблемного розгляду навчального предмета; міжпредметних зв'язків, тематичного поєднання; міждисциплінарних проєктів; пошукові евристичні методи; інтерактивні методи [5]. Стосовно інтегративності в музичній педагогіці, то вона означає цілісність креативної діяльності, її системність та особливість. На цьому наголошують такі вчені як О. Боблієнко та О. Сердюк. Ефективними й специфічними методами інтегрованого навчання виступають: музичне узагальнення; проблемно-пошуковий метод; творчі завдання, які об'єднують всі елементи музичного заняття в єдиний процес (О.М. Олексюк). Спираючись на висловлені думки, ми розробили власну систему методів формування інтегративного мислення майбутніх педагогів-музикантів, які виражають цілісні структурні зв'язки, оперують комплексними утвореннями.

**Виклад основного матеріалу.** Розгляд конкретних напрямів формування інтегративного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва потребує визначення методів даного процесу. У сучасній дидактиці методи навчання розглядаються як способи сумісної діяльності педагога і учнів (студентів), спрямовані на досягнення ними освітніх цілей [4]. Також, метод – це певний спосіб цілеспрямованої реалізації досягнення мети [6].

Залежно від джерела подачі, методи можуть бути поділені на словесні, наочні, практичні. За характером пізнавальної діяльності розрізняють такі провідні методи навчання: пояснювально-ілюстративні; репродуктивні; частково-пошукові; дослідницькі; проблемного викладу [1].

За системним підходом виділяють наступні прийоми й методи навчання: організації й проведення навчання; стимулювання мотивації учнів; контролю й самоконтролю навчання; інтегровані методи. Останні ґрунтуються на розумінні того, що знання й навички не існують в ізоляції, а поєднані між собою.

Інтегровані методи це – мегаметоди, які можна визначити як найбільш ефективні й досконалі. Вони передбачають використання різноманітних засобів та прийомів з окремих дисциплін, наприклад, математика та мистецтво, література та історія, музика та живопис. До інтегрованих можна віднести методи: різнобічного розуміння та засвоєння знань; проблемного розгляду навчального предмета; міжпредметних зв'язків, тематичного поєднання; міждисциплінарних проєктів; пошукові евристичні методи; інтерактивні методи [5]. Саме інтегроване навчання природньо вважати комплексним методом, що є гнучким й динамічним й може бути адаптованим до мистецької освіти. Інтеграція у художній творчості означає цілісність креативної діяльності, її системність та особливість. У музичній педагогіці інтегративність виявляється на рівні закономірностей творчого процесу, поєднання засобів художньої, поліхудожньої виразності, спільної творчої основи, унікальності й неповторності [2; 10].

Для розуміння інтегрованого методу в музичному навчанні важливо виявити найбільш характерні особливості. Так, ефективними й специфічними методами музичного навчання може бути – музичне узагальнення, що розвиває свідоме ставлення до мистецького твору,

Проблемно-пошуковий метод навчає самостійному музичному мисленню через пошук ключових знань про музику та знаходження невідомого і нового [7, 116]. Методи стимулювання музичної діяльності застосовуються для створення емоційної, творчої атмосфери на уроках музики (метод емоційного впливу, створення ситуації успіху тощо). Також значущими є методи розвитку емпатії, які реалізуються в системі вправ і творчих завдань таких як рольова гра, «мозкова атака, інтерпретація [7, 120–121]. Метод творчих завдань дає змогу інтегрувати культурологічну, виконавську, методичну підготовку та об'єднати всі елементи музичного заняття в єдиний процес [7, 123–124].

Характеризуючи інструментальне навчання у вищій школі, то тут дієвими є специфічні методи: виразного інтонування, добір відповідних виконавських прийомів та аплікатури, цілісного охоплення поліфонічного звучання, фрагментарного та ескізного виконання музики, читання з листа, транспонування, вивчення клавирів відомих опер, оригінального самостійного інтерпретування музичного твору, імпровізація та композиція у різних стилевих музичних напрямках тощо. При навчанні здобувачів вищої мистецької освіти грі на інструменті важливу роль відіграють міждисциплінарні зв'язки, що передбачає застосування методів:

- стимуляції й мотивації навчально-дослідницької діяльності;
- самоконтролю, взаємоконтролю у процесі виконавської діяльності;
- бінарних універсально-інтегрованих.

З огляду на сучасні новітні тенденції, у процесі інструментального навчання необхідним стає інтеграція методів різних структур, що утворюють неординарні універсальні методи й забезпечують оптимальні шляхи досягнення поставленої мети. Оскільки нашою метою є визначення методів формування інтегративного мислення майбутніх вчителів музичного мистецтва представимо їх визначення на підґрунті основних компонентів досліджуваного феномена. Тут доцільним вважаємо об'єднання комплексу методів за такими блоками:

Перший блок – методи розвитку інтегративного «Я»;

Другий блок – методи цілісної педагогічної спрямованості;

Третій блок – методи глобально-евристичні;

Четвертий блок – методи посилення творчих елементів музично-виконавської діяльності;

П'ятий блок – методи комплексно-рефлексивного аналізу.

Перший блок – методи розвитку інтегративного «Я» є основним у представленому комплексі й посилюють власну значущість, особистісну неповторність майбутнього педагога-музиканта. Тут доцільними є особистісно-зорієнтовані методи: цілісного естетичного аналізу; ціннісного сприйняття; інтерактивні методи; метод експресивної ситуації; створення вербальної інтерпретації музичного твору; усвідомлення власної значущості; настанови на успіх. Представлені методи утворюють своєрідне цілісне утворення й посилюють педагогічний вплив на здобувача, орієнтуючи його на особистісний розвиток у гармонійному єднанні інтегративних складових. У зміст особистісно-зорієнтованих методів входить набуття індивідуального досвіду. При цьому особистість стає у центр уваги інструментального навчання. Використання особистісно-зорієнтованих методів вимагає системності, цілісного уявлення про самого себе та явища мистецтва. Тут важливим стає метод *цілісного естетичного аналізу*. Його сутність виявляється у цілісному розумінні й відчутті музичного твору, що включає добір відомостей про композитора, характеристику епохи в якій він жив, встановленні історичної основи твору, розуміння стилістичних особливостей, виокремлення основних інтонаційних моментів, узагальнення художнього змісту. *Метод ціннісного сприйняття* передбачає визначення ціннісних характеристик твору, який вивчається, усвідомлення його значущості, художньої цінності. Застосування ціннісного аналізу допоможе встановити досконалість форми, засобів музичної виразності, інтонаційних характеристик музики. *Інтерактивні методи*, це перш за все діалогові характеристики, які включають взаємодію педагога та студента [86]. У інструментальному класі інтерактивні методи передбачають використання дискусії на теми особливостей виконання музичного твору, добір відповідних виконавських прийомів. Також до інтерактивних методів у процесі інструментального навчання можна віднести групову роботу, рольові ігри. Вони підкреслюють активність студентів, здатність до інтенсивних занять. *Метод експресивної ситуації* забезпечує виразність вияву почуттів студента, підкреслює його емоційну насиченість, створює загострення почуттів майбутнього вчителя при виконанні музики, що дає можливість вільного вияву емоцій, яскравої образності й артистичності. *Створення індивідуальної інтерпретації музичного твору* може виглядати як розуміння авторського задуму на основі власних уявлень. Своєрідність трактовки підкреслюється індивідуальними знахідками, особливим звучанням. На етапі виконання музики, особистісна інтерпретація показує про індивідуальну неповторність, виконавську майстерність, *Метод усвідомлення власної значущості* містить важливі особистісні моменти. Успішний виступ, перемога на музичному конкурсі,

навіть похвала від педагога, все це сприяє самоствердженню та високій самооцінці. *Настанови на успіх* виражається в проведенні бесід, спільних обговорень, що сприяє впевненості у своїх силах, відкритості, успішності та допомагає відчути власну студенту індивідуальну неповторність.

**2. Другий блок – методи цілісної педагогічної спрямованості.** Даний блок містить методи *активізації інструментального навчання*, які забезпечують цілісність педагогічного впливу на основі посилення мотиваційних елементів особистості. Так, для розвитку інтегративних саморегулятивних мотивів (постійний інтерес до музично-виконавського мистецтва, стала потреба у поєднанні музичної й педагогічної діяльності) необхідно проведення мотиваційних бесід, тематичних дискусій, презентацій, проєктних робіт-мегаплан.

*Мотиваційна бесіда* – це заохочення здобувачів вищої мистецької освіти до музично-педагогічної діяльності, яка вирішує такі завдання: підвищує рівень мотивації, оскільки показує зацікавленість як педагога, так і студента; дозволяє зрозуміти спектр його інтересів та вподобань, рівень педагогічної зацікавленості та засоби її посилення. Алгоритм мотиваційної бесіди може бути таким:

1. Організація бесіди у вигляді визначення дати та часу проведення;
2. З'ясування провідної мотивації;
3. Підтримка позитивної мотивації, націлення на досягнення високого результату.

*Тематична дискусія* – є формою колективного обговорення, наприклад, розгляд зі студентами класу конкретної проблеми. Мета дискусії – виявити істину або знайти правильний шлях вирішення проблеми через висловлювання різних поглядів, їх зіставлення та аналіз. Орієнтовною темою дискусії в інструментальному класі може бути: «Взаємозв'язок педагогічної й музичної діяльності майбутнього вчителя».

*Презентація у межах інструментального навчання* означає процес ознайомлення з певним музичним твором; композитором; видатним виконавцем. При цьому презентація може включати короткий аналіз у вигляді промови та демонстрації цікавих фактів про автора, твор або відомих артистів. Презентація, зазвичай проводиться з метою інформації, що спрямовує студентів у русло музично-педагогічних завдань.

Метод *проєктних робіт – мегаплан* є різновидом дискусії, що містить елементи мозкової атаки, аналізу спеціальних випадків, професійної гри. Суть методу зводиться до розроблення плану професійного вдосконалення, встановлення мети та завдань.

*Комплексний аналіз музичних творів* можна розглядати як метод формування інтегративних поглядів та переконань. Розуміння синтезу мистецтв, виявлення їх спільної основи надає особливого змісту виконавській діяльності у плані осмисленості та цілісності. Застосування порівнянь та асоціацій допоможе активізувати мисленнєву діяльність, дозволить досягти цілісної естетичної обізнаності.

**3. Третій блок – методи глобально-евристичні.** Визначені методи відображують пошуковий характер діяльності інтегративного мислення, глобальне бачення проблеми. До складу цього блоку входять *евристичні* методи, наприклад, «мозкова атака». Цей метод був запропонований американським вченим А.Ф. Осборном й розроблений на основі евристичного діалогу Сократа. Важливе значення у методі «мозкової атаки» є несподіваність поставлених завдань, необхідність їх швидкого вирішення [3]. Евристичний діалог «мозкової атаки» базується на ряді психологічних й педагогічних закономірностей, які розкривають творчу активність. Необхідність швидкого вирішення евристичного завдання потребує напруження усіх механізмів мислення та спрямовує його діяльність на результативний пошук варіантів рішення завдання. У межах навчання гри на інструменті метод «мозкової атаки» можна використати при підготовці твору для самостійного вивчення, читання з листа, транспонування.

Ефективними у представленому блоці є й *проблемно-пошукові методи*, які передбачають створення педагогом проблемних ситуацій, активний їх розгляд разом зі студентами, знаходження й засвоєння нових знань. Проблема ситуація супроводжується комплексним баченням, пошуком різних шляхів розв'язання й потребує керівництва з боку викладача. В інструментальному класі проблема ситуація може бути представлена як *метод побудови музично-сислової інтерпретації твору*, що потребує інтонаційного досвіду, розвиненої внутрішньо-слухової сфери, цілісних мисленнєвих операцій, комплексного застосування знань. У даному процесі важлива діяльність уяви, фантазії, асоціативних зв'язків, які забезпечують своєрідність виконавської трактовки. Також необхідним стає знаходження інформації про композитора, дослідження його особистості та стилю, виявлення історичних передумов створення музики.

*Порівняльний аналіз інтерпретацій* як проблемно-пошуковий метод забезпечує здійснення основних індуктивно-дедуктивних операцій (узагальнення, співставлення, порівняння).

Акцентуючи увагу на даному методі, ми встановлюємо зв'язок між ланцюгами мисленневих операцій, що виражається у нерозривній єдності інтегративних процесів.

*Метод аналізу музичної форми* дозволяє охопити музичний твір цілісно, надає можливість простежити логіку побудови музичної тканини. Вивчаючи складові музичного твору, студенти набувають здатності інтегрувати знання, розкривають закономірності музики.

*Метод виокремлення стилістичних особливостей* надає можливість диференціювати теоретичні знання, поєднати їх на основі вивчення творчості певного композитора. Також цей метод можна застосувати у комплексному варіанті, коли розглядається певний мистецький напрямок. Тут доцільно проводити паралелі із живописом, танцювальним мистецтвом, кінематографом.

*Метод самостійного пошуку інформації* забезпечить здобуття нових знань, які розширять професійний тезаурус, допоможе систематизувати, класифікувати знання. Їх інтегративне поєднання можливе на основі цілісного використання у практичній виконавській діяльності. Тут значущим стає *метод активного музикування*, який передбачає інтенсивну участь у концертах, конкурсах, фестивалях. Тільки на основі постійного практичного використання набуті знання набувають своєї цілісності й комплексності.

**4. Четвертий блок - методи посилення творчих елементів музично-виконавської діяльності.** Методи четвертого блоку спрямовані на розвиток музично-виконавських здібностей, слухової сфери, активності й самостійності, інтенсифікацію креативних, емпатійних елементів мислення. Розвиваючи музично-виконавські здібності, необхідно звертати увагу на змістовність, оригінальність, яскравість виконання, використовуючи методи *слухової активності, індивідуального технічного втілення, артистичної виразності, самостійної роботи, активного вибору навчального репертуару.*

Найбільш ефективними в творчому плані є методи самостійної роботи, які активізують усі мисленні процеси, створюючи можливості для розвитку індивідуальної фантазії, креативності, гнучкості. Для посилення креативних елементів діяльності мислення доцільно застосовувати *метод інверсії, метод емпатії, метод Scater, метод Уолта Діснея, метод "6 капелюхів", метод аналогії, метод вільних асоціацій.*

*Метод інверсії*, це один з методів творчої діяльності, орієнтований на пошук ідей рішення творчої задачі в нових несподіваних напрямках, які можуть бути протилежними. Метод інверсії базується на використанні прямих і зворотних процедур творчого мислення, аналіз та синтез, логічне та інтуїтивне, реальне та фантастичне, роз'єднання та об'єднання, конкретне та абстрактне тощо. Такий метод підходить для розгляду складних завдань, що не можуть знайти свого рішення. Тобто, якщо пошукові дії зайшли в глухий кут, то треба спробувати почати з кінця. Реалізації такого методу в інструментальному класі необхідний для пошуку потрібного звучання, коли не вдається його досягти. При цьому можна знайти протилежний звуковий прийом, потім спробувати на основі контрасту знов віднайти потрібне звучання.

*Метод емпатії* передбачає емоційне злиття з об'єктом, що вивчається. Проникнення у інший емоційний стан, його чуттєва підтримка проявляється як перевтілення. На основі вживання в образ, особисті почуття заміщуються емпатійними. Здатність до переживання й співпереживання покладено в основу діяльності музиканта-виконавця. Він, перевтілюючись у інший образ може передавати авторські емоції та почуття, що супроводжується власними переживаннями. Тому метод емпатії стає незамінним у інструментальному навчанні, де важливість перевтілення, вживання в інший образ стає запорукою успішного виконання.

*Метод Scater* - в основі якого лежить креативна ідея перевірконого списку. Останній складається з певних креативних операцій: замінити (substitute), комбінувати (combine), адаптувати (adapt), модифікувати (modify), запропонувати інше застосування (put), видалити або зменшити (aliminate), змінити на протилежне (reverse). При навчанні гри на інструменті представлений метод може бути застосований як робота над нотним текстом. Тобто, добір аплікатури, положення руки, вибір «туше» стають тими діями, які потребують необхідних операцій зі списку.

*Метод Уолта Діснея* ( автор Роберт Б. Ділтс) є різновидом рольової гри, в якій учасники розглядають поставлену задачу з трьох точок зору: творчої, реалістичної та критичної. Презентований метод стає корисним при рішенні комплексного завдання, коли на прикінцевому етапі роботи над музичним твором кожний зі студентів представляє свою інтерпретаторську концепцію, грає, аналізує виконання.

*Метод «6 капелюхів»* мислення - це також рольова гра. Одягаючи капелюх (уявно) певного кольору, людина грає роль, яка їй відповідає, дивиться на себе з боку, а також на проблему з певної точки зору, змінюючи капелюхи. Можливість подивитись на себе збоку завжди зацікавлює й активізує мисленнєву діяльність. Такий метод можна запропонувати здобувачам вищої мистецької освіти на класному прослуховуванні, коли вони мають мінятися ролями.

Учасникам гри можна запропонувати бути спочатку учнями, потім викладачами, також по черзі представляти комісію, висловлювати зауваження, підкреслювати позитивні моменти, робити узагальнення.

*Метод аналогій* є надзвичайно поширеним у розвитку мисленнєвої діяльності. Використання такого методу в межах інструментального навчання може виглядати як проведення аналогій з творами композиторів одного стилістичного напрямку, наприклад – романтизму. Також, це може бути знаходження аналогічних прийомів поліфонічного письма у творах епохи Бароко, розгляд великих форм різних стильових напрямків.

*Метод вільних асоціацій* полягає у застосуванні асоціативних зв'язків між музичним твором та життєвим досвідом. Важливими також є асоціації з іншими мистецтвами, де мають місце схожі прийоми та художні засоби. Якість творчої діяльності в інструментальному класі значно підвищується, якщо застосовувати постійно нові асоціації. У результаті зародження нових асоціативних зв'язків виникають творчі ідеї й знахідки. Вольові якості ефективно формуються у процесі активної концертної діяльності, яка виступає суттєвим методом самовдосконалення й покращення професійного розвитку студентів.

**П'ятий блок – методи комплексно-рефлексивного аналізу.** Даний блок передбачає використання рефлексивних засобів, які спрямовані на самопізнання, самооцінку виконавської діяльності. Слід зазначити, що давньогрецький філософ Сократ вважав рефлексію інструментом для розвитку мислення, самоаналізу та самовдосконалення. Усе це допомагає особистості рухатися за розвивальним вектором, позбуватися стереотипів й упереджень. Рефлексія дає можливість студенту усвідомлювати пройдений шлях знань, систематизувати отриманий досвід і перетворювати приховані можливості в активні та ефективні здобутки.

Зважаючи на цінність рефлексивного аналізу у формуванні інтегративного мислення студентів, ми пропонуємо наступний комплекс рефлексивних методів у інструментальному класі, а саме: *метод SOARA, мистецький діалог й полілог, перехресна дискусія, аналіз досягнень, рецензування, план виконавського самовдосконалення.*

*Метод SOARA* є технікою поведінкового інтерв'ю, яка використовується для структурування відповідей на запитання про минулий досвід, визначення цілей, аналіз досягнень та наслідків. Такий метод найбільш органічний для розвитку інтегративного мислення й розшифровується як Situation (Ситуація) Objective (Meta), Action (Дія), Results (Результат), Aftermath (Наслідки). Відповідно, до складу методу *SOARA*, входять: аналіз ситуації; встановлення мети; сама дія; результати наслідки дії. Такий метод допомагає студентам ефективно аналізувати свою діяльність, повідомляючи про власні досягнення, цілі, вміння, роблячи акцент на структуруванні набутого досвіду. Також *метод SOARA* передбачає оцінку діяльності у комплексному вигляді, й сприяє цілісному, системному самоаналізу.

*Мистецький діалог й полілог* характеризуються гострою постановкою проблеми, яка вирішується між двома або декількома учасниками. При використанні таких методів відбувається обмін думками, інформацією. Мистецький діалог та полілог може проходити як між студентами, так і за участю педагога. Він використовує евристичні запитання та контролює навчальний процес. До того ж, викладач може запитати студента: «Який прийом краще застосувати при роботі над поліфонією?». «Чим обґрунтований вибір навчального репертуару?» На основі отриманих відповідей робиться певний висновок та його узагальнення.

*Перехресна дискусія* – ефективний метод розвитку рефлексивності мислення. Особливість цього методу полягає у поданні двох протилежних точок зору, які мають бути обговорені й аргументовані з обох сторін. В інструментальному класі це може бути конкурс на краще виконання твору певного композитора, де потрібно визначити двох кращих учасників.

*Аналіз досягнень* дозволяє здобувачам вищої мистецької освіти зосередитись на позитивних моментах виконавської навчальної діяльності, які можливо зафіксувати графічно, у вигляді сходинок майстерності.

*Рецензування як метод* розвитку рефлексивних елементів інтегративного мислення дозволяє критично поставитися до власного виконання, або гри інших студентів. Головна умова рецензування – написання висновків, здобутків та критичних зауважень.

*План виконавського самовдосконалення* пишеться на основі узагальнення результатів навчання в інструментальному класі за певний період. У його межах встановлюються конкретні завдання, спрямовані на покращення виконавської майстерності, особистісного зростання.

Утворюючи комплексну цілість, кожен із презентованих блоків методів має свою специфіку й слугує ефективності формування інтегративного мислення майбутніх учителів музичного мистецтва. Унікальність даного комплексу полягає у використанні креативних специфічних методів, орієнтації на гармонійність та взаємоп'єднання. Важливим у даному

комплексі є цілісна опора на компоненту структуру інтегративного мислення майбутніх педагогів, що забезпечує результативність навчання.

Ефективність формування інтегративного мислення здобувачів вищої мистецької освіти залежить й від майстерності викладача, його вміння застосовувати традиційні й інноваційні засоби навчання. Так, наприклад, традиційними засобами повідомлення інформації може бути виконавський показ, вербальне пояснення, передача інформації за допомогою наочності [9, 152]. До інноваційних можливо віднести засоби, які пов'язані з удосконаленням технічних можливостей процесу навчання, до яких відносяться: відео заняття; мережа Інтернет; електронні підручники; майстер-класи; виступи кращих артистів світового рівня тощо.

**Висновки.** Таким чином, проведений аналіз дозволив встановити, що важливими методами розвитку досліджуваного феномену виступає комплекс з п'яти блоків, а саме: методи розвитку інтегративного «Я»; методи цілісної педагогічної спрямованості; методи глобально-евристичні; методи посилення творчих елементів музично-виконавської діяльності; методи комплексно-рефлексивного аналізу. Найбільш ефективними методами формування інтегративного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва є: метод SOARA; метод інверсії; метод емпатії; метод Scamer; метод Уолта Діснея; метод «6 капелюхів»; метод аналогії; метод вільних асоціацій; метод усвідомлення власної значущості; метод спеціальних творчих завдань, метод презентації, метод активного музикування, план виконавського самовдосконалення.

## References

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі, 2-видання. Київ: Рад. школа, 1981. 206 с.  
Aleksiuk A.M.(1981) Zahalni metody navchannia v shkoli, [General methods of teaching in school-2nd edition] 2-vydannia. Kyiv Rad. shkola, 206 s. [in Ukraine].
2. Боблієнко О.П. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. Київ ; Вінниця, 2011. Вип. 27. С. 220-224.  
Bobliienko O.P. (2011) Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy [Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems: collection of scientific works]: zb. nauk. prats: Kyiv ; Vinnytsia, Vyp. 27. S. 220-224. [in Ukraine].
3. Бучинський М.Я. Горик О.В., Чернявський А.М., Яхін С.В. Основи творення машин / За редакцією О.В. Горика. Харків : Вид-во «НТМТ» 2017. 448 с.  
Buchynskiy M.Ya. Horyk O.V., Cherniavskiy A.M., Yakhin S.V. (2017) OSNOVY TVORENNIA MASHYN [FUNDAMENTALS OF MACHINE CREATION] / Za redaktsiieiu O.V. Horyka. Kharkiv, Vyd-vo «NTMT». 448 s. [in Ukraine].
4. Гончаренко С.У. Дидктика. Енциклопедія Сучасної України/ редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-24231>  
Honcharenko S.U. Dydkytaka (2007) / Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]] redkol: I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiy, M.H. Zhelezniak]; NAN Ukrainy, NTSh, Kyiv; Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, URL: <https://esu.com.ua/article-24231> [in Ukraine].
5. Ірхіна Ю.В. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Методи інтегративного навчання». Одеса 2025. 50 с.  
Irkhina Yu.V.(2025). Metodychni rekomendatsii do praktychnykh zaniat z dystsypliny «Metody intehratyvnoho navchannia». [Methodological recommendations for practical classes in the discipline «Methods of integrative learning»] Odesa. 50 s. [in Ukraine].
6. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ: ЧП, 2007, 211 с.  
Nahaiev V.M.(2007). Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli. [Teaching methods in higher education. Textbook] Navchalnyi posibnyk. Kyiv: ChP, 211s. [in Ukraine].
7. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ : КНУКІМ, 2006. 188 с.  
Oleksiuk O. M. Muzychna pedahohika [Musical pedagogy: textbook]:navchalnyi posibnyk. Kyiv : KNUKIM, 2006.188 s. [in Ukraine].
8. Пометун О.В., Пороженко Л.В. Інтерактивні технології навчання : наук-метод. посібник. К.: А.С.К., 2004. 192 с.  
Pometun O.V., Porozhenko L.V. (2004). Interaktyvni tekhnolohii navchannia, [Interactive learning technologies, Science and method. manual] Nauk-metod. posibnyk. K.: A.S.K., 192 s [in Ukraine]

9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Київ, 2002, 270 с.  
Rudnytska O. P. (2002). Pedagogika : zahalna ta mystetska : navchalnyi posibnyk [Pedagogy: general and artistic: textbook] / O. P. Rudnytska. Kyiv, 2002, 270 s. [in Ukraine].
10. Сердюк О. В. Українська музична культура: від джерел до сьогодення : навчальна монографія / О. В. Сердюк, О. В. Уманець, Т. О. Слюсаренко., Харків : Основа, 2002. 400 с.  
Serdiuk O. V. (2002). Ukrainska muzychna kultura: vid dzherel do sohodennia : navchalna monohrafiia [Ukrainian musical culture: from sources to the present: educational monograph] / O. V. Serdiuk, O. V. Umanets, T. O. Sliusarenko. Kharkiv : Osnova, 400 s. [in Ukraine].

Zhnurska Nataliia

<https://orcid.org/0000-0001-5273-4178>

Doctor of philosophy (Candidate of pedagogical Science),  
Associate professor of the department instrumental performance,  
orchestral conducting and pedagogy  
of art the Ukrainian State University by Mykhaila Drahomanov  
(Kyiv, Ukraine) E-mail: n.m.zhnurska@ndu.edu.ua

#### METHODS OF FORMING INTEGRATIVE THINKING OF FUTURE MUSIC TEACHERS

*The article considers the problem of forming integrative thinking of future teachers of music from the standpoint of technological support, selection of necessary methods. Their specificity lies in the holistic systematization in accordance with the structural organization of integrative thinking itself, combining into a complex formation.*

***The purpose of the article:** to determine the methods of forming integrative thinking of a future teacher of music, to identify the most effective of them, to carry out systematization and classification in accordance with the structural organization and features of instrumental performance.*

***Research methodology.** Understanding integrative thinking is based on the concept of integration, as well as on philosophical provisions about the integrity of all phenomena and processes.*

***The scientific novelty** of the work lies in the fact that for the first time methods of forming integrative thinking of future teachers of music have been developed, their classification and complex combination have been carried out.*

*In the author's opinion, it is advisable to combine the studied methods into the following blocks: the first – methods of developing the integrative «I»; the second – methods of holistic pedagogical orientation; the third – global-heuristic methods; fourth – methods of strengthening the creative elements of musical and performing activities; fifth – methods of complex-reflective analysis. Forming a complex whole, each of the presented blocks of methods has its own specificity and serves the effectiveness of forming the integrative thinking of future teachers of musical art. The uniqueness of this complex lies in the use of creative specific methods, orientation on harmony and interconnection. The most effective methods of forming the integrative thinking of a future teacher of musical art include: the SOARA method; the inversion method; the empathy method; the Scammer method; the Walt Disney method; the «6 hats» method; the analogy method; the free association method; the method of awareness of one's own significance; the method of special creative tasks, the presentation method, the method of active music making, the plan of performing self-improvement. The specified methods are aimed at strengthening the personal position, developing the integrity of mental operations, and activating search activities.*

***Conclusions.** The author proves that in their interaction, the specified methods of forming integrative thinking form a specific complex and correspond to the main structural components of the studied phenomenon. This ensures the success of achieving the set goal at the level of implementing the integrity of thinking operations, integration of knowledge and skills, and development of personal creativity.*

***Keywords:** integrative thinking, formation of integrative thinking, future teachers of music, methods of formation of integrative thinking, instrumental performance.*

Стаття надійшла до редакції 25.03.2026

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Ольга Шолокова**